

Ed.

711. Frumvarp til laga

[314. mál]

um stálbræðslu.

(Lagt fyrir Alþingi á 103. löggjafarþingi 1980—81.)

1. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að gerast eignaraðili að Stálfélaginu hf. og að leggja fram í því skyni allt að 40% af hlutafé þess.

Málefni Stálfélagsins hf. heyra undir iðnaðarráðherra.

2. gr.

Í tengslum við aðild sína að hlutafélaginu er ríkisstjórninni heimilt:

1. Að leggja fram allt að 12 milljónum kr. af fé ríkissjóðs sem hlutafé í nefndu hlutafélagi og að taka lán í þessu skyni. Framangreind upphæð miðast við lánskjaravísitölu 1. apríl 1981 og breytist í samræmi við hana.

2. Að veita ríkisábyrgð fyrir lánnum eða taka lán, er hlutafélaginu verði veitt til byggingar verksmiðjunnar, að fjárhæð samtals 17.5 milljónum kr., eða jafnvirði þess í erlendri mynt.

3. Að fella niður aðflutnings- og sölugjöld af vélum, tækjum og varahlutum til verksmiðjunnar. Fjármálaráðherra setur reglur um framkvæmd þessa ákvæðis og aðra þætti er varða aðflutnings- og sölugjöld af efni og aðföngum til verksmiðjunnar.

Fjármálaráðherra fer með framkvæmd þessarar greinar.

3. gr.

Eftirtalin frávík frá lögum um hlutafélög nr. 32/1978 skulu heimil:

1. Tala stofnenda skal óháð 2. mgr. 3. gr. laganna.
2. Tala hluthafa skal óháð 1. mgr. 17. gr. laganna.

4. gr.

Fulltrúa ríkissjóðs á aðalfundi og öðrum hluthafafundum í hlutafélagi skv. 1. gr. skipa iðnaðarráðherra og fjármálaráðherra að jöfnu.

5. gr.

Hlutafélagið skal gera þær varúðarráðstafanir sem við verður komið til að varna tjóni á umhverfinu við framkvæmdir og verksmiðjurekstur á þess vegum og fylgja í hvívetna lögum um náttúruvernd, mengunarvarnir, öryggi og hollustuhætti á vinnustað, svo og reglum sem settar eru samkvæmt þeim.

6. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Markmið þessa frumvarps er að ríkið taki þátt í að reisa og reka stálbræðslu til framleiðslu á steypustyrktarstáli hérlendis. Reiknað er með að ríkið sé eigandi allt að 40% af hlutafé félagsins. Einstaklingar, fyrirtæki og sveitarfélög verði eigendur að 60% hlutafjár.

Aðdragandi að stofnun stálbræðslu hérlendis er orðinn all langur. Stálfélagið h.f. sem stofnað var 1970, hefur látið þetta mál til sín taka og gerði félagið á sínum tíma hagkvæmnisáætlanir fyrir stofnun stálbræðslu hérlendis.

Iðnaðarráðuneytið setti á fót hinn 10. júní 1980 verkefnisstjórn til þess að hafa umsjón með gerð hagkvæmnisathugunar um byggingu og rekstur stálbræðslu, sem nýta mundi innlent brotajárn. Verkefnisstjórn þessari var falið að gera stofn- og reksturskostnaðaráætlun, athugun á markaðsmálum og kanna aðra óvissuþætti. Áður hafði Almenna verkfræðistofan að beiðni iðnaðarráðuneytisins gert ítarlega könnun á innlendum brotajárnsmarkaði. Söfnun brotajárns hérlendis hófst 1949 að forgöngu fyrirtækisins Sindra-Stáls h.f. í Reykjavík. Á tímabili voru fleiri aðilar viðriðnir söfnun brotajárns, en í dag mun Sindra-Stál vera eini aðilinn sem safnar brotajárni kerfisbundið. Aðalbækistöð fyrirtækisins fyrir söfnun og vinnslu brotajárns er við Sundahöfn í Reykjavík, en auk þess hefur fyrirtækið aðstöðu á Ísafirði, Bolungarvík, Siglufirði, Akureyri, Hofsó, Raufarhöfn, Seyðisfirði og Reyðarfirði. Ef tekið er meðaltal af útflutningi brotajárns frá árinu 1950 til 1980 þá hafa að meðaltali verið flutt út um 3 500 tonn á ári. Í álitum Almennu verkfræðistofunnar, frá 28. febrúar 1980 kemur fram í niðurlagi:

„Brotajárnssöfnun á Íslandi hefur undanfarin ár verið um 4 000 tonn á ári. Ætla má, að með samstilltu átaki og auknu fjármagni megi auka söfnun og vinnslu upp í 9—10 000 tonn á nokkru árabili, þótt ekki skuli fullyrt um hagkvæmni þess að svo komnu máli. Verksmiðja sem framleiðir 15 000 tonn af járn og notar 17 500—18 000 tonn af hráefni virðist munu verða háð erlendum aðföngum að nokkru leyti fram undir aldamót. Hvort hægt er að tryggja þau aðföng og hvort verksmiðjan er arðbær við þau skilyrði yrði væntanlega meginviðfangsefni næsta áfanga þessa máls. Til hins hniga þegar gild rök að brotajárnssöfnun á Íslandi sé athyglisverður vaxtar-sproti í íslensku athafnalífi jafnt í hagrænu, atvinnulegu og umhverfislegu tilliti“.

Verkefnisstjórn sú sem fyrr er getið, skilaði skýrslu til iðnaðarráðuneytisins 27. nóvember 1980. Í niðurstöðum skýrslunnar kemur m. a. eftirfarandi fram:

„Núverandi innanlandsmarkaður fyrir steypustyrktarstál er um 13 000 tonn/ári. Gert er ráð fyrir 2.1% árlegri aukningu hérlendis í notkun steypustyrktarstáls næsta áratug (var 5% á árunum 1970—1980) og að markaðshlutdeild innlendrar verksmiðju verði um 90% af þeim markaði. Yrði framleiðslumagnið 12 700 tonn fyrsta framleiðsluárið, ef framleiðsla hæfist 1983. Ekki er reiknað með útflutningi.

Reiknað er með að verksmiðjan kaupi allt að 40% af nauðsynlegu brotajárni erlendis fyrstu árin, meðan íslensk brotajárnsvinnsla er að þróast. Mun hlutfallið af innfluttu brotajárni lækka jafnt og þétt á rekstrartímabilinu. Áætlað er að milli árana 1988—2000 falli hérlendis til að meðaltali 15 000 tonn af nýtilegu brotajárni á ári.

Hugsanlegt er að meðan á byggingu verksmiðjunnar stendur verði keyptar birgðir af innlendu brotajárni sem gera myndu innflutning óþarfan fyrstu ár rekstrartímabilsins (a. m. k. 3 ár).

Stofnfjárbörf verksmiðjunnar er áætluð 67.7 m. sænskra kr. Í áætluninni eru gerðar kröfur um að fjárfestingin skili sér á 15 árum, þ. e. að endingartími verksmiðjunnar verði 15 ár og að meðalsöluverð steypustyrktarstáls verði 2 187 S.kr./tonn (frá verksmiðju). Afkastavextir fjárfestingarinnar á 15 ára rekstrartímabilinu eru áætlaðir 10.6% (á föstu verðlagi). Ef meðalverð síðustu 2 ára helst allt rekstrartímabilið verða afkastavextir um 8%, en gert er ráð fyrir að stálmarkaðurinn, sem nú býr við offramleiðslu og lágt verð, nái jafnvægi um miðjan áratug, og muni verð því hækka á alþjóðamarkaði og afkastavextir verksmiðjunnar þar með.

Ef stjórnvöld eru reiðubúin að vernda framleiðsluna tímabundið fyrir verðfallingu (dumping) erlendra framleiðenda þannig að verksmiðjan búi við svipað afurðaverð og erlendir framleiðendur í sínum heimalöndum er rekstrargrundvöllur verksmiðjunnar tryggður. Að öðrum kosti gæti orðið um tímabundna erfiðleika að ræða.

Kostir steypustyrktarstálsframleiðslu, sem ekki hafa verið metnir í fjármunum í þessari áætlun, eru m. a.:

1. Umhverfisbættandi áhrif. (Nýtir brotajárn, sem annars safnast fyrir).
2. Aukin atvinna í landinu.
3. Eykur öryggi hvað varðar aðdrætti grundvallar byggingarefnis.
4. Gjaldeyrissparandi áhrif.
5. Eykur fjölbreytni atvinnulífsins og inn flyst þekking um grundvallar iðnaðarstarfsemi.

Ókostur innlendrar framleiðslu yrði fyrst og fremst, að þegar erlendis eru erfiðleikar í stáliðnaðinum, gæti tímabundið orðið hærra verðlag á innanlandsmarkaði miðað við það, sem yrði, ef um verðfellingu erlendu framleiðendanna væri að ræða. Ef gripið yrði til verndunaraðgerða af hálfu stjórnvalda myndi verð þannig hækka eða haldast hátt en þó að líkindum aðeins í takmarkaðan tíma.

Niðurstöður verkefnisstjórnar eru, að steypustyrktarstálverksmiðja sú, er hér um ræðir, geti skilað viðunandi arði og reynst nokkuð stöðugt fyrirtæki.“

Stofnkostnaður.

Stofnkostnaður verksmiðjunnar er áætlaður um 110 millj. kr. miðað við verðlag 1. apríl 1981. Er þá reiknað með vöxtum á byggingartíma og tilboði í tæki frá Electro Invest. Miðað við annað tilboð yrði stofnkostnaður um 95 millj. kr. Almennt er reiknað með því að stofnkostnaður verði um 100 millj. kr. og er hlutafjársöfnun miðuð við það. En áformað er að hlutafé verði 30 millj. kr.

Við stálbræðsluna er reiknað með að starfi 63 menn. Aflþörf verksmiðjunnar er um 10 MW. En til að framleiða 1 tonn af steypustyrktarstáli þarf 900 kwst. þannig að við 15 000 tonna framleiðslu notar verksmiðjan 13.5 Gwst.

Stofnkostnaður verksmiðjunnar skiptist þannig (verðlag 1. apríl 1981).

1. Byggingar	26 722 980
2. Tæki.	
Hráfnisdeild	2 059 000
Bræðsludeild	12 368 200
Steypudeild	4 316 800
Valsdeild og spennubreytar	36 891 600
Kranar og varahlutar	7 207 920
Flutningur, uppsetning, gangsetning o. fl.	14 043 800
3. Vaxtakostnaður á byggingartíma	6 935 280

Samtals 110 545 980

Stofnkostnaður hér er miðaður við tilboð í tæki frá Electro-Invest í Svíþjóð. En verksmiðja með tækjum frá Danieli á Ítalíu kostar um 95 millj. kr.

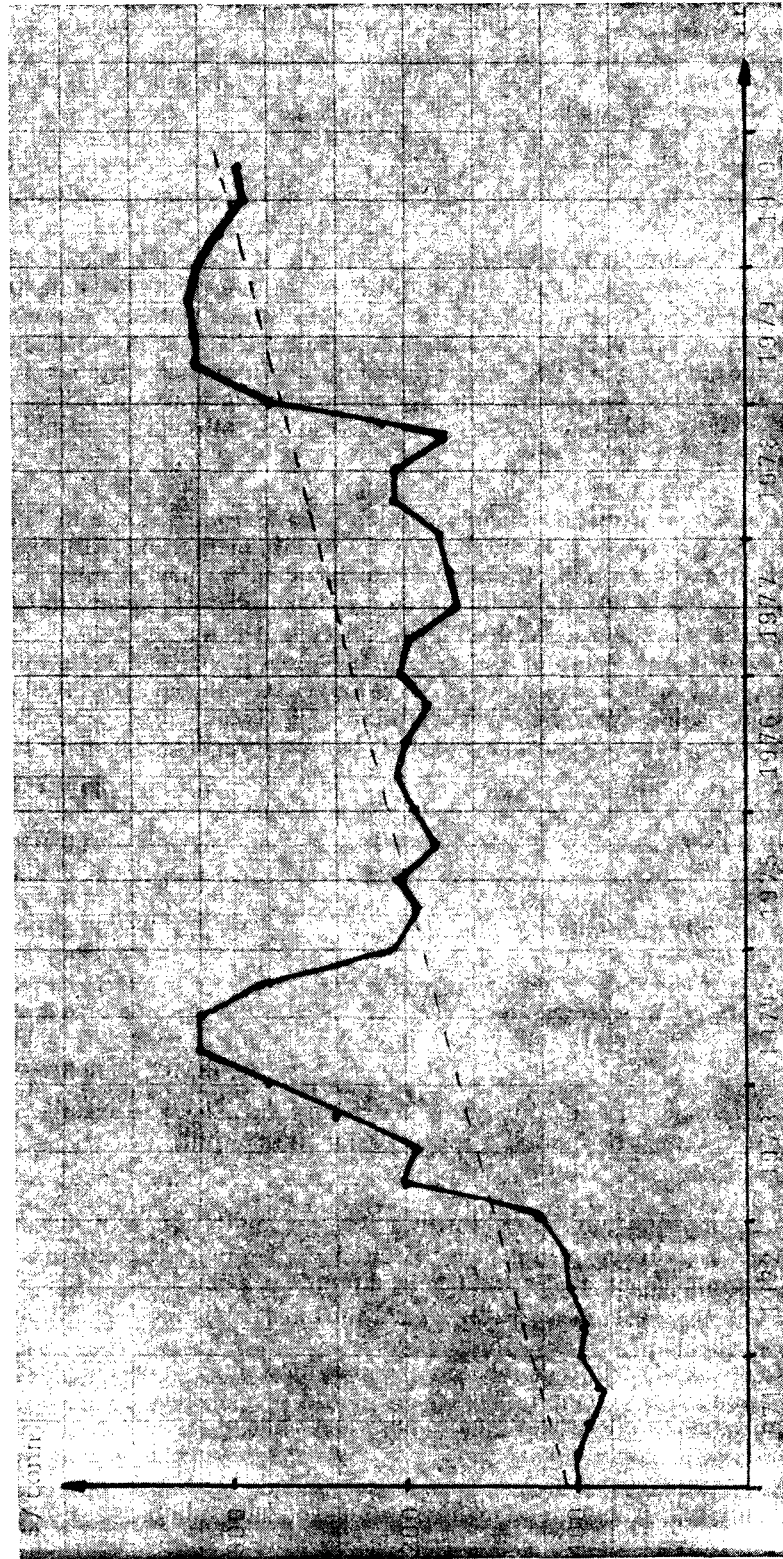
Staðsetning.

Staðsetning verksmiðjunnar er áformuð innan Stór-Reykjavíkursvæðisins, bæði vegna nálægðar við markaðinn og þess að um 60% brotajárns magnsins fellur til á höfuðborgarsvæðinu. Tveir staðir hafa helst komið til álita:

1. Korpussvæðið (Geldinganes, Grafarvogur, Gufunes).
2. Straumsvík (norðan Álverksmiðjunnar).
Báðir þessir staðir hafa flesta þá kosti sem krafist er þ. e.:
1. Nálægð hafnar.
2. Nálægð rafmagnslínu (132 kV, 220 kV).
3. Gott vegakerfi.
4. Svæði, sem ætlað er til iðnaðar.
5. Góðir möguleikar á byggingu viðlegubakka og/eða plani til niðurrifs skipskrokka.

STÁLBRÆÐSLUÁÆTLUN

Verð á steypustyrktarjárni, „basic“, \$/tonn fob, samkvæmt Metal Bulletin.

Markaður fyrir steypustyrktarstál.

Stáliðnaður á í örðugleikum eins og stendur. En útlit er fyrir að eftirspurn á stáli fari vaxandi og verð hækki verulega á komandi árum. Samkvæmt spám Chase Econometrics er talið að verð á stálafurðum sé nú að meðaltali 10—15% of lágt miðað við langtíma jafnvægi. Á Vesturlöndum hefur magnaukning á ári á stáli verið eftirfarandi og spá Chase Econometrics um þróunina:

1973—1979 = $\pm 0.1\%$.
1979—1984 = 3.8%.
1985—1990 = 3.1%.

Grunnverð á steypustyrktarstáli frá 1970 sést á meðfylgjandi línuriti (brotna línan sýnir meðalverð).

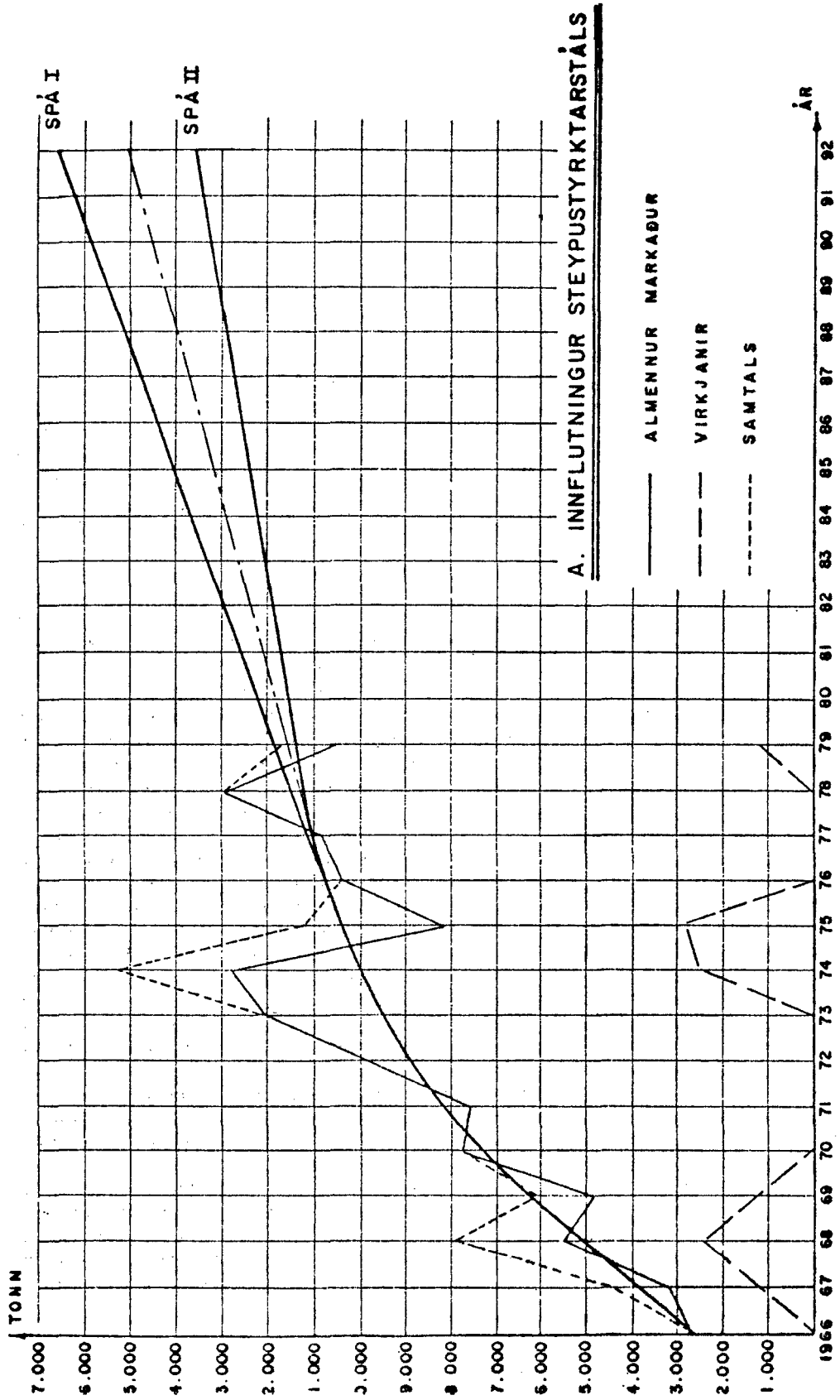
Hvað varðar stærð íslenska markaðarins fyrir steypustyrktarstál má gera ráð fyrir aukningu í notkun þ. e. reiknað á kg stál/tonn steinsteypu. Innflutningur á steypustyrktarstáli hefur sveiflast nokkuð á undanförunum 15 árum, valda virkjunarframkvæmdir aðallega þeim sveiflum. Á meðfylgjandi línuriti er sýnd þróun innflutnings og gerðar tvær spár um áframhaldandi þróun. Niðurstaðan af þessum spám er að verksmiðjan komi til með að byggja á örugum innanlandsmarkaði sem væri í byrjun (1983) um 12—13 000 tonn en mun vaxa í um 17 000 tonn eftir 15 ár frá gangsetningu verksmiðjunnar. Reiknað er með að verksmiðjan hafi allt að 90% markaðshlutdeild innanlands. Ekki er gert ráð fyrir útflutningi, en þó eru fyrir hendi möguleikar á útflutningi til nágrannalandsanna svo sem Færeyja og Grænlands.

Innflutt steypustyrktarstál kemur nær eingöngu frá Noregi. Meðalverð tveggja síðustu ára til Íslands hefur verið lágt um 1 630 sænskar krónur/tonn á núgildandi verðlagi. Verð norræna framleiðenda á eigin heimamarkaði (þ. e. frá verksmiðju) er nú um 2 000 Skr./tonn eða meira en 20% hærra en meðalverð síðustu ára til Íslands.

Ef gert er ráð fyrir, að verðið á steypustyrktarstáli á Norðurlöndum sé nú 10—15% undir langtíma jafnvægisverði, yrði „eðlilegt“ verð 2 200—2 300 S.kr./tonn frá verksmiðju. Ef flytja þyrfti inn stál á þessu verði gæti það því hingað komið kostað yfir 2 400 S.kr./tonn, þegar jafnvægi ríkir í stálframleiðslunni. Vitað er, að þau fyrir-tæki, sem nú selja á niðurstettu verði á Íslandsmarkaði, húa við takmarkaða eftirspurn heima fyrir. Þegar framboðs-efstirspurnar jafnvægi næst, mun því verða verðhækkun á innfluttu steypustyrktarstáli, nema um sé að ræða einhvern óvenjulegan áhuga erlendu framleiðendanna á steypustyrktarstálsmarkaðnum hér. Í þessari áætlun er gert ráð fyrir meðalverði til verksmiðju kr. 2 187 S.kr./tonn, sem miðast við fob-verðið 1 715 S.kr./tonn á Norðurlöndum. Ef meðaltalsverð síðustu tveggja ára á innfluttu steypustyrktarstáli, 1 900 N.kr. fob Noregur, myndi haldast áfram vrði arður af rekstrinum sem svarar 8% afkastavöxtum af fjárfestingu. Yrði verð til verksmiðjunnar í þessu tilfalli um 2 075 S.kr./tonn af innanlandssölu. Gefa þessir vextir nægan arð, en tímabundið gæti orðið um erfiðleika að ræða vegna lágs verðs og gæti þá þurft að tryggja verksmiðjunni eðlilegt afurðaverð með því að heita reglum, sem eru í viðskiptasamningum Íslands (GATT og EFTA), sem heimila stjórnvöldum aðgerðir gegn „dumping“ erlendra aðila.

Í þessu tilviki þarf að koma til ákvörðun stjórnvalda. Beitt yrði heimild samkvæmt 17. gr. EFTA samnings og 6. gr. GATT samnings, um undirboðs- og jöfnunartolla. Lagaheimild til þess að leggja á undirboðstolla er í 26.—31. gr. laga um tollskrá o. fl. nr. 120/1976.

Þó má gera ráð fyrir, að nágrannalöndin fylgi heimsmarkaðsþróuninni, sem samkvæmt spám stefnir á breytingu á markaðsástandinu til jafnvægis. Framboðs-efstirspurnar jafnvægi virðist ekki nást á næstu árum, en spáð er jafnvægi, þegar líður að miðjum áratugi. Miðað við gangsetningu 1983 gæti verksmiðjan þurft að húa við undirboð stórra erlendra framleiðenda fyrstu tvö starfsárin, nema gripið verði til aðgerða stjórnvalda.

A.V. okt. 1980

Hráefnisöflun.

Samkvæmt áfangaskýrslu Almennu verkfræðistofunnar til iðnaðarráðuneytisins frá 28. febrúar 1980 er gert ráð fyrir að söfnun og vinnsla brotajárns geti á nokkru árabili vaxið upp í 10 000 tonn. Þegar kemur fram yfir árið 1988 ætti nýtanlegt brotajárns magn að vera komið í um 15 000 tonn á ári til jafnaðar. Á meðan á byggingu verksmiðjunnar stendur er mögulegt að safna nokkrum birgðum, en til viðbótar þyrfti verksmiðjan að flytja inn nokkurt brotajárns magn fyrstu starfræksluárin.

Reiknað er með að verksmiðjan geti framleitt um 15 000 tonn af steypustyrktarstáli á ári, en til þeirrar framleiðslu þarf um 17 500 tonn af brotajárni.

Vakin skal athygli á því, að meðaltal safnaðs brotajárns nemur 77 kg á íbúa á ári á Norðurlöndum, sem þýðir um 17 000 tonn á Íslandi. Ekki er ólíklegt að safnað brotajárn hérlendis muni nálgast þetta meðaltal, þegar eftirspurnin vex með tilkomu verksmiðjunnar.

Útflutningur brotajárns er ekki leyfður frá Svíþjóð eða Noregi, en leyfður til að mynda frá Bretlandi, Bandaríkjunum, Sovétríkjunum, Póllandi og A-Þýskalandi.

Rekstur og afkoma.

Í rekstraráætlunum er reiknað með núverandi verði á vörum og þjónustu. Launa- og kostnaður er miðaður við reynslutölur frá Járnblandiverksmiðjunni á Grundartanga. Í sumum tilvikum hafa verið notuð meðaltalsgildi rekstrarkostnaðarliða yfir 15 ára tímabil. Niðurstöður áætlunarinnar eru, að líkleg afkoma verksmiðjunnar verði sem svarar 10,6% afkastavöxtum á 15 ára rekstrartímabili. Veigamestu athugasemdir við þessar niðurstöður eru:

1. Niðurstaðan byggir á mati um líklegustu þróun forsendna á 15 ára rekstrartímabili.
2. Sé reiknað með, að verð til verksmiðjunnar miðist við meðal innflutningsverð til Íslands síðustu tvö árin, sem er undir langtíma jafnvægisverði, þ. e. a. s. að verð til verksmiðjunnar verði 2 075 S.kr./tonn allt rekstrartímabilið, verða afkastavextirnir um 8%. Þó að lágt verð sé nú á innfluttu steypustyrktarjárninu er ólíklegt, að það haldist í langan tíma.
3. Í viðkvæmniathuguninni kemur fram, að ef brotajárnskostnaður hækkaði um 1/3 (33%), myndu afkastavextir fjárfestingarinnar að öðrum liðum óbreyttum vera 7,7%, sem er innan eðlilegra marka. (Athugasemd: Þar eð hér er reiknað með föstu verðlagi eru afkastavextirnir sambærilegir við raunvexti, en ekki vexti með verðbólguþætti).

Niðurstöður um viðkvæmni arðsemisáætlunar eru, að afkastavextir fjárfestingar verði yfir 5%, þó að:

- a) Söluverð afurða lækki um 12% eða
- b) framleiðslumagn lækki um 19% eða
- c) hráefniskostnaður hækki um 35% eða
- d) stofnkostnaður hækki um 43% frá því, sem líklegast er talið (aðaltílvik).

Heildarniðurstöður um afkomumöguleika verksmiðjunnar eru því, að reksturinn skili arði á um 15 ára rekstrartímabili með a. m. k. 5% afkastavöxtum fjárfestingarinnar. Forsendur eru þær, að stjórnvöld verði reiðubúin að vernda starfsemina tímabundið fyrir „dumping“ erlendis frá, með því að tryggja verksmiðjunni sambærilegt verð og er á heimamörkuðum erlendra framleiðenda með undirborðstollum eða öðrum ráðstöfunum. Afkastavextir, sem nema um 10% af fjárfestingu, eru líklegir, en það fer eftir hversu fljótt markaðsástandið nær jafnvægi.

Athugasemdir við einstakar greinar frumvarpsins.

Um 1. og 2. gr.

Stofnkostnaður verksmiðjunnar er áætlaður u. þ. b. 100 m.kr. Reiknað er með að ríkissjóður leggi fram allt að 40% af hlutafé félagsins en það er áætlað 30 millj. og ábyrgist allt að um 25% af þeim lánum sem til þurfa að koma vegna byggingar verksmiðjunnar. Framangreindar upphæðir eru miðaðar við verðlag í apríl 1981, og er gert ráð fyrir að þær breytist til samræmis við verðlagsbreytingar.

Um 3. gr.

Ekki er talin ástæða til að leggja hömlur á tölu stofnenda eða hluthafa í félaginu, m. a. með hliðsjón af aðild ríkisins að því.

Um 4. gr.

Um stjórn félagsins fer eftir samþykktum þess.

Um 5. gr.

Stefna ber að því að vernda umhverfi væntanlegrar stálbræðslu fyrir röskun af hennar völdum og skapa þar sem best starfsskilyrði.

Um 6. gr.

Þarfnast ekki skýringa.